

SP een feestelijk etentje georganiseerd in de tent op het kasteeldomein, waarvoor er 700 inschrijvingen waren.

En nu?

Ondertussen ben ik als SP-gemeenteraadslid nog politiek actief en heb ik nog talrijke beroepsbezigdheden, in de BVBA Vandendorre-Halterman, bij een agentschap van P&V Verzekeringen en het Onderling Beroepskrediet van de Middenstand van Oost-Vlaanderen...

B
R
O
N
N
E
N

De strijd om het gemeentehuis. Walshoutem, 1946-1976

Bart Willems, Amsab

In de lokale (dorps)politiek wordt de strijd om het gemeentehuis vaak volgens heel eigen regels gevoerd. Aan de hand van een korte casestudy over Walshoutem wordt nagegaan hoe lokale politieke partijafdelingen deze strijd met elkaar aangingen.

In dit politieke verhaal over Walshoutem staan, alhoewel dit geen biografie is, de politieke activiteiten van de socialistische militant Roger Brugmans (*30 juli 1923, Montenaken) centraal. In een socialistisch verkiezingspamflet voor de gemeenteraadsverkiezingen van 12 oktober 1952 werd hij reeds omschreven als "de toekomst der partijafdeling"⁽¹⁾ van het toen nog in de provincie Luik gelegen dorp Walshoutem (Houtain L'Évêque).

Wanneer Brugmans op 4 april 1989 ontslag nam als gemeenteraadslid had hij 36 jaar onafgebroken in de gemeenteraden van (Groot) Walshoutem en Groot-Landen gezeteld. Tijdens de periode 1958-1976 werd hij tot tweemaal toe tot burgemeester van Walshoutem gekozen. Hiermee was hij niet alleen de eerste maar tevens de enige socialistische burgervader die Walshoutem gekend heeft. Zijn politieke loopbaan was echter veel uitgebreider en gevarieerder dan de lokale politiek. Brugmans was immers tussen 1958 en 1965 provincieraadslid van Luik en telkens kandidaat voor de senaatsverkiezingen tussen 1965 en 1987. Verder was hij voorzitter van de Federatie Leuven tussen 1980-1991, een periode waarin grote namen als Rik Boel, Louis Tobback en Frank Vandembroucke zouden doorbreken in de nationale politiek.

Brachten de gemeenteraadsverkiezingen van 1946 en 1952 nog niet het verhoopte resultaat, deze van 1958 waren zonder meer een succes te noemen. Walshoutem kende met Roger Brugmans voor het eerst in haar politieke geschiedenis een socialistische burgemeester, wat op zich al opmerkelijk is gezien de socialistische partij voorheen nooit aan het bestuur had deelgenomen.

Uiteraard kwam dit resultaat niet zomaar uit de lucht vallen. De basis voor het succes van 1958 werd amper twintig jaar eerder met de oprichting van een BWP-afdeling te Walshoutem gelegd. Het was in 1938 dat, onder impuls van Isidoor Massin (1885-1956), de lokale partijwerking definitief gestalte kreeg. Onder zijn leiding werd de partij na de Tweede Wereldoorlog verder uitgebouwd met als hoogtepunt de opening van de met Luikse steun opgerichte coöperatieve winkel in 1949. Na het overlijden van

Massin zou Brugmans de fakkel van hem overnemen.

In de regio Landen was het politieke succes van de socialisten geen uniciteit. In tegenstelling tot de naburige landelijke kantons Zoutleeuw en Glabbeek (arrondissement Leuven) waar de socialisten nauwelijks voet aan de grond kregen, haalden ze in het kanton Landen wel een relatief hoog stemmenaantal⁽²⁾. Verklaringen hiervoor waren enerzijds te vinden in het feit dat de socialisten in het kanton Landen konden rekenen op de stemmen van pendelende arbeiders (richting Luik) en op de sterkere socialistische aanwezigheid bij spoorwegknooppunten⁽³⁾. Anderzijds kregen de Landense partijafdelingen steun van de Luikse socialistische beweging. De invloed vanuit het naburige Waremme is inderdaad reeds in een zeer vroeg stadium aanwijsbaar⁽⁴⁾.

Zetelverdeling gemeenteraadsverkiezingen Walshoutem, 1938-1970

	Katholieken	Liberalen	Socialisten	Totaal	Bestuur
1938	4	5	0	9	Lib.
1946	3	6	0	9	Lib.
1952	3	4	2	9	Lib.-kath.
1958	3	4	2	9	Soc.-kath.
1964 ⁽⁵⁾	4	5	4	13	Lib.-kath.
1970	6	3	6	15	Lib.-soc.

Stonden de gemeenteraadsverkiezingen van 1946 nog in het teken van de Tweede Wereldoorlog⁽⁶⁾ dan werden deze van 1952 te Walshoutem gekenmerkt door een tweestrijd tussen de liberale burgemeester Camille Lenaerts en de CVP'er Leclairre. Ondanks de publieke en persoonlijke

aanvallen vonden beide partijen elkaar na de verkiezingen toch nog⁽⁷⁾. Door een coalitie tussen de CVP en de Liberale Partij werden de twee socialistische verkozenen, Isidoor Massin en Roger Brugmans, uit het gemeentebestuur gehouden. Nochtans kon het verbreken van de liberale meerderheid, voornamelijk door socialistische winst, als hét belangrijkste politieke feit worden aangehaald. Controle op het bestuur (*"het geheim van hun vriendsjespolitiek zou niet meer bewaard blijven"*) via de oppositie werd dan ook als een ideale leerschool beschouwd om in de toekomst zelf het heft in handen te nemen. Enkele weken na de verkiezingen kwamen de socialisten reeds tot de conclusie dat *"hunne wankelende politiek is gebouwd op moerassige grond en zal vroeg of laat ineenstorten. Niettemin onze weg naar de overwinning is nog lang en bezaaid met wolffijzers en schietgeweren maar wij onderscheiden reeds aan het horizon de kroon die wij binnen zes jaar op ons hoofd moeten plaatsen"*⁽⁸⁾. Dat deze boude uitspraak in 1958 inderdaad uit zou komen was niet zozeer aan een 'grote sprong voorwaarts' te danken dan wel aan het feit dat de CVP van coalitiepartner wisselde.

Het is opmerkelijk dat Brugmans burgemeester werd. Niet alleen hadden de socialisten minder zetels dan de CVP, maar was er reeds een voorakkoord met de liberalen gesloten⁽⁹⁾. In dit voorakkoord was gestipuleerd dat de liberalen de burgemeester en de schepenen van openbare werken zouden leveren. Aan de socialisten werd de schepenen van financiën en openbaar onderwijs en het voorzitterschap van de COO voorbehouden.

Volgens de liberalen moest Brugmans in ruil voor zijn burgemeesterschap dan ook heel wat toegevingen aan de katholieken doen. De liberalen merkten dan ook bitter op:

Toespraak door Roger Brugmans naar aanleiding van het dertigjarig bestaan van BSP-Walshoutem in 1968. Vl.n.r.: Roger Brugmans, Alfons Vranckx, Willy Claes en Sylvain Libert

"Gij [Roger Brugmans] zijt zo fier, over uw nieuwe titel, maar och arme hoe weinig nut kunt gij eruit trekken!!! Gij zijt de speelbal geworden der katholieken, gij moet dansen zoals zij het willen omdat gij zowel in het schepencollege als in het gemeentebestuur de minderheid zijt" (10). Wanneer op de gemeenteraad van 18 augustus 1959 een vacante betrekking van onderwijzeres voor de gemeenteschool wordt toegewezen aan de echtgenote van de katholieke leider Tibau, vinden de liberalen hierin de bevestiging van hun stelling dat de burgemeester een 'gevangene is van de CVP'. De felle reactie van de liberalen valt voor een deel te verklaren uit het feit dat in het voorontwerp van overeenkomst met de socialisten was overeengekomen dat openstaande betrekkingen in het gemeentelijk onderwijs werden voorbehouden aan de gediplomeerden van het officieel onderwijs (11).

Uiteraard hadden de socialisten een andere kijk op de zaak: "De waarheid is dat de huidige meerderheid in de gemeenteraad berust op een vergelijk waarin verbintenissen werden aangegaan, die door beide partijen loyaal dienen te worden nageleefd. De partij die deze overeenkomst verbreekt,

pleegt verraad" (12). Nochtans was niet iedereen het met deze zienswijze eens. In een anonieme brief werd Brugmans door 'een socialist' verweten teveel toegevingen aan de katholieken te doen. Indien hij verder zou gaan met deze politiek zou hij ongetwijfeld de hele partij tegen zich krijgen (13). Het moge duidelijk zijn dat dorpspolitiek vaak een hele evenwichtsoefening was waarbij langs alle kanten, al dan niet publiekelijk, druk werd uitgeoefend. De ploeg van Roger Brugmans ging de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 nochtans "vol optimisme, eensgezind en geestdriftig" tegemoet. De BSP zette dan ook graag 'haar' verwezenlijkingen tijdens haar verkiezingscampagne in de verf. Vooral de infrastructuurwerken, de modernisering van de gemeenteschool, de (gezonde) gemeentefinanciën en haar ijver voor de bouw van een nieuwe kerk waren thema's die veelvuldig bespeeld werden. In dat opzicht verschilde de BSP echter nauwelijks van de andere twee partijen. Dat de fusie van de vier gemeenten, Waasmont, Walsbets, Wezeren en Walshoutem tot Groot-Walshoutem geen punt van strijd

vormde kwam in hoofdzaak door het feit dat in alle vier de gemeenten de drie traditionele partijen reeds in de lokale politiek ingeburgerd waren.

De gemeenteraadsverkiezingen van 1964 waren voor de socialisten een succes. Zij verdubbelden in de uitgebreide gemeenteraad (van 9 naar 13 zetels) hun aantal zetels tot vier. Dit succes was vooral te danken aan de toevoeging van de zetels die de socialisten reeds in 1958 behaalden in Waasmont en Walsbets⁽¹⁴⁾. Liberalen en katholieken wonnen elk één zetel. De ironie wilde echter dat de effectieve vooruitgang die de BSP nu wél boekte niet vertaald werd in succes op bestuurlijk vlak. Net als in 1952 gingen CVP en PVV ook nu weer met elkaar in zee. Voormalig burgemeester van Waasmont, Joseph Dumon, werd tot burgemeester benoemd. Deze coalitie was er volgens de socialisten enkel kunnen komen omdat de BSP-afdeling geweigerd had onder druk over de coalitievorming te onderhandelen. In een kladversie van een circulaire werd de oorzaak van het mislukken van de onderhandelingen bij de houding van de CVP-afdeling gelegd: "*Bij de voorbesprekingen over de vorming van een nieuw gemeentebeheer eiste de CVP-fractie van oud-burgemeester Brugmans, alvorens over te gaan tot verdere onderhandelingen, dat hij hun de principiële belofte voor de bouw der nieuwe kerk zou ter hand leggen*"⁽¹⁵⁾. Tijdens de gedwongen oppositie van de vier socialistische verkozenen werd voornamelijk het financieel beleid van de meerderheid op de korrel genomen⁽¹⁶⁾. Vooral het tekort in de gemeentekas en de verhoging van de belastingen werden gehemeld. Blijkbaar was dit de juiste politiek, want tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1970 zou de partij van Roger Brugmans andermaal winst boeken. Samen met de gevoerde op-

positiepolitiek was deze winst vooral te danken aan een doorgedreven verkiezingscampagne. De BSP-afdelingen van het kanton Landen hadden immers een gezamenlijke campagne op touw gezet. Vanaf februari 1970 werd de bevolking via de brochure *Voor-première* ingelicht omtrent het gemeentelijk programma van de BSP. Niet alleen werden daarin de gebruikelijke reclame-technieken toegepast waarbij de kandidaten werden voorgesteld, programmapunten bekendgemaakt en de lokale politieke toestand geëvalueerd, maar ook werd de bevolking aan een heuse enquête onderworpen. Dat de vragen vaak suggestief waren opgesteld was waarschijnlijk eigen aan het politieke spel⁽¹⁷⁾. De samenwerking tussen de verschillende BSP-afdelingen diende wat de socialisten betreft ook op het bestuurlijk vlak navolging te krijgen. Volgens Brugmans kon dat het best door de oprichting van intercommunales: "*Het gaat niet langer op dat zekere groepen van gemeenten elk voor zich het argument gebruiken dat zij bepaalde diensten niet aan kunnen, wegens te kleine bevolking, terwijl zij samen onder de vorm van intercommunales, de meest vooruitstrevende sociale, kulturele, onderwijs- e.a. initiatieven zouden kunnen verwezenlijken*"⁽¹⁸⁾. De campagne resulteerde alvast in winst voor de socialisten in de vier gemeenten van het kanton Landen⁽¹⁹⁾.

Werd Brugmans in 1958 door toegevingen van de CVP burgemeester, dan was ook in 1970 de politieke logica ver te zoeken. Aangezien de BSP tweemaal zoveel zetels (6) als haar coalitiepartner de PVV telde (3) mocht men aannemen dat Brugmans de burgemeesterssjerp voor zes jaar kon omgorden. Toch konden de liberalen het burgemeesterschap voor drie jaar in de wacht slepen (1971-1973)⁽²⁰⁾. Brugmans zelf werd burgemeester voor de periode 1974-1976.

Een verklaring voor deze politieke constructie staat te lezen in een opmerkelijk geschrift van de hand van René Leemans, lijsttrekker voor de PVV. In een vier bladzijden tellend pamflet gaat hij ongenueerd en onverbloemd in op de mislukte coalitievorming met de CVP. Het stuk is een reactie tegen de *"hatelijke en lasterlijke aanval van de CVP in haar laatste circulaire uitsluitend tegen mijn persoon gericht"* (21). Leemans doet omstandig uit de doeken hoe de onderhandelingen spaak liepen, in hoofdzaak door interne strubbelingen bij de CVP. Bij monde van Aimé Respen stelde de CVP voor om Edmond Sprimont⁽²²⁾ (CVP) voor twee jaar als derde schepen te benoemen. Ook de eerste en tweede schepen moesten CVP'ers zijn, de PVV kreeg het burgemeesterschap toegewezen. Sprimont moest immers nog twee jaar schepen zijn om een pensioen van burgemeester en schepen te krijgen. Aangezien noch Respen noch Wauters hun plaats wilden afstaan aan Sprimont leek dit voorstel voor de CVP de enige oplossing om de interne moeilijkheden op te lossen. Het tweede voorstel van de CVP dat door Leemans *"een enig document in de gemeentelijke politiek van België"* werd genoemd, was voor de PVV nog minder aanvaardbaar dan het vorige. Door het feit dat de burgemeester in het openbaar over de bevoegdheden van de schepenen het woord niet mocht voeren en hij *"alle aanvragen om sociale vergoedingen, door de CVP opgemaakt"* diende te ondertekenen *"zonder contact te nemen met de betrokken personen"* (23) werd de functie van burgemeester ipso facto totaal uitgehold. De BSP had duidelijk begrepen dat, wilde zij ook nu weer niet aan de kant blijven staan, zij de PVV een aantrekkelijker voorstel moest doen dan de CVP. Het is dus begrijpelijk waarom het alternerend burgemees-

terschap met de BSP voor de liberalen heel wat gunstiger was dan de voorstellen van de CVP. Leemans wond er dan ook geen doekjes om: *"Liever 3 jaar het burgemeestersambt doch op basis van een kontrakt dat past in het kader van de PVV. Het bestuur van de PVV (en niet Leemans alleen) heeft de coalitie met de BSP afgesloten omdat deze overeenkomst berust op eerlijkheid, rechtvaardige verdeling en ondubbelzinnigheid. Uit de onderhandelingen met de CVP is voldoende gebleken dat er van deze principes geen sprake was. Gedurende de laatste 6 jaar hebben [we] dit meer dan eens aan de lijve ondervonden"* (24).

De inwoners van Walshoutem moeten zeer verbaasd geweest zijn bij zoveel politieke openhartigheid. Of ze tevreden waren met de manier waarop in hun dorp politiek werd bedreven is nog maar de vraag.

De samenwerking die de socialistische afdelingen van het kanton Landen voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1970 hadden opgezet, kreeg door de oprichting van een overkoepelend partijbestuur, als gevolg van de samensmelting van de deelgemeenten Neerwinden, Attenhoven en Walshoutem tot Groot-Landen, een permanent karakter. De fusie van de gemeenten betekende tevens het einde van de autonome gemeentepolitiek van Walshoutem. Voortaan werd er voor het Landens gemeentehuis enkele kilometers verderop gestreden. Brugmans bleef als gemeenteraadslid van Groot-Landen een vooraanstaande rol spelen in deze Vlaams-Brabantse fusiegemeente.

(1) Amsab, 1. Massin, 62/3/44.

(2) Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1946, 1952 en 1958 schommelde het stemmenaantal te Walsbets rond de 50%. *De socialisten. Honderd jaar socialistische beweging in het arrondissement Leuven (1885-1985)*, Leuven: CSC-Vormingswerk Gewest Leuven, 1986, p. 193.

- (3) G. VANSCHOENBEEK, De oorsprong van de sociaal-democratische aanwezigheid in de Vlaamse gemeentepolitiek. In: *De gemeenteraadsverkiezingen en hun impact op de Belgische politiek (1890-1970)*, Brussel: Gemeentekrediet, 1994, p. 124.
- (4) Het was Joseph Wauters die vanuit Wareme reeds in 1908 het initiatief nam tot de oprichting van het blad *Boeren en Werklieden, Orgaan van de Socialistische Federatie van Landen*. Het blad werd reeds in 1909 opgedoekt.
- (5) Fusie van gemeenten Walshoutem, Walsbets, Wezeren, Waasmont tot Groot-Walshoutem.
- (6) Het pamflet *Provincie Luik. Socialistische Troepenschouw vóór 12 oktober 1952*, werd teruggevonden in een schenking van de SP-afdeling Landen aan Amsab. Dit archief is echter nog niet verwerkt en dus (nog) niet toegankelijk. Amsab, S/99051, socialistisch verkiezingspamflet 1946, *Geachte Kiezeressen en Kiezers: "Haar [de BSP] verkiezingssucces van Februari heeft ze niet te danken, zoals de CVP, aan het ophalen der stemmen van incivieken, noch minder door een agitatie rond de persoon van Leopold III"*, Amsab 62/3/38, l. Massin, *Walshoutem gemeentekiezing van 1946. De kiesstrijd is geopend* [1946].
- (7) Amsab, liberaal verkiezingspamflet Walshoutem, 1952, *Aan de heer Leclaire, kandidaat burgemeester van de CVP*; CVP-verkiezingspamflet Walshoutem, 1952, *Aan de heer Burgemeester Lanaerts Camille*.
- (8) Amsab, Algemene Vergadering 08.11.1952 (geschreven notities) p. 7.
- (9) De socialisten behaalden in 1958 met Roger Brugmans en Louis Peetersille twee zetels, de CVP drie (Gerard Tibau, Aimé Respen en Edward Kempeneers). Amsab, Map 1958, *Voorontwerp van overeenkomst tussen BSP en de LP. En Ontwerp van overeenkomst tussen de BSP en de Liberale partij*.
- (10) Amsab, Map 1960, Gemeente Walshoutem: *Bericht aan de bevolking. Politiek Schandaal* [1959].
- (11) Amsab, Map 1958, *Voorontwerp van overeenkomst tussen BSP en de LP*.
- (12) Amsab, Map 1960, De reactie van de socialisten is te lezen in het pamflet *Aan de bevolking van Walshoutem. De Hondsdagen van de Liberale Partij. Haar Parool: liegen en steeds doorliegen*.
- (13) Brief van 24.08.1959 aan Roger Brugmans van Mijnheer X.
- (14) In twee van de vier samengevoegde gemeenten kwamen de socialisten met een eigen lijst op (Walshoutem 2 zetels; Waasmont 1 zetel). Te Walsbets en te Wezeren werd er op een lijst gemeentebelangen gestreden. Te Walsbets werden twee socialisten gekozen, te Wezeren geen.
- (15) Amsab, Map 1970, *Het armzalig en katastrofaal beleid der Gemeente Walshoutem*, [kladversie], s.d. We weten niet of deze circulaire uiteindelijk ook verspreid werd.
- (16) Werden in 1964 voor de socialisten verkozen: Roger Brugmans, Georges Beyrus, Pierre Odeurs, Gustaaf Cartuyvels.
- (17) Bijlage bij *Voor-première*, juli 1970, nr. 3.
- (18) *Voor-première*, juli 1970, nr. 3, p. 2.
- (19) In Attenhoven won de BSP twee zetels, in Landen zeven, in Walshoutem twee en in Neerwinden één zetel.
- (20) Amsab, Dossier Burgemeesterschap 1974-1976, *Memorandum van overeenkomst tussen BSP en PVV voor de periode 1971-1976*, p. 2.
- (21) Amsab, Map 1971, Circulaire van René Leemans, 19.11.1970, p. 1.
- (22) Edmond Sprimont was achttien jaar burgemeester van Wezeren.
- (23) Amsab, Map 1971, Circulaire van René Leemans, 19.11.1970, p. 2.
- (24) Amsab, Map 1971, Circulaire van René Leemans, 19.11.1970, p. 4.